

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið
umsögn send rafrænt í samráðsgátt stjórnvalda, mál S-52/2025

10. mars 2025

Efni: Drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 144/2020 (viðmiðunartímabil tekna, EES-reglur)

Bandalag háskólamanna (BHM) fagnar því að ráðherra félags- og vinnumarkaðsmála leggi fram drög að frumvarpi sem miðar að því að laga framkvæmd laga um fæðingar- og foreldraorlof að skuldbindingum Íslands samkvæmt ákvæðum EES-samningsins og reglugerðar (EB) nr. 883/2004.

Í meginatriðum er gert ráð fyrir að við 23. gr. laganna bætist ný málgrein sem nái til foreldra sem hafa starfað á innlendum vinnumarkaði skemur en fjóra mánuði á viðmiðunartímabili tekna samkvæmt 1., 2. eða 3. mgr., en hafi þó starfað að hluta eða að öllu leyti í öðru EES-ríki á sama tímabili. Skal þá miða útreikning á meðaltali heildarlauna við þá almanaksmánuði sem foreldrið hefur starfað á innlendum vinnumarkaði.

Með þessu er brugðist við athugasemdum ESA í kjölfar ráðgefandi álits EFTA-dómstólsins frá 29. júlí 2022 í máli E-5/21 og niðurstöðu Hæstaréttar í máli nr. 24/2023.

EFTA-dómstóllinn – mál E-5/21

EFTA-dómstóllinn kvað upp álit sitt í máli E-5/21 þann 29. júlí 2022, þar sem skýrð voru ákvæði 6. og 21. gr. reglugerðar (EB) nr. 883/2004 í tengslum við útreikning á fæðingarorlofsgreiðslum samkvæmt íslenskum lögum. Málið snerist um hvort íslensk stjórnvöld væru skuldbundin til að taka tillit til erlendra tekna (aðlað í Danmörku) við ákvörðun greiðslna til foreldris sem flutti nýlega til Íslands fyrir fæðingarorlof.

Helstu niðurstöður dómsins voru:

- **Engin skylda til að taka beint tillit til erlendra tekna:** Reglugerðin krefst ekki að Ísland reikni greiðslur beint út frá erlendum tekjum.
- **Skylda til að tryggja jafna meðferð:** Þó ber að tryggja að útreikningur mismuni ekki farandlaunþegum, í samræmi við 29. gr. EES-samningsins. Því þarf að miða greiðslur við viðmiðunartekjur sambærilegs launþega á Íslandi, með svipaða menntun, reynslu og störf.
- **Vernd gegn mismunun:** Dómstóllinn lagði áherslu á að farandlaunþegar megi ekki búa við lakari réttindi en þeir sem starfað hafa eingöngu á Íslandi.

Frumvarpsdrög ráðuneytisins

Í ljósi þessa hefði mátt búast við að frumvarpið byggði á þeirri reiknireglu sem dómstóllinn lagði til, þ.e. að miða við tekjur sambærilegs launþega á Íslandi. Þess í stað leggur ráðuneytið til að aðeins verði tekið mið af þeim mánuðum sem foreldrið hefur starfað á innlendum vinnumarkaði.

Þessi leið virðist einfaldari í framkvæmd, án þess þó að vikið sé undan skuldbindingum samkvæmt reglugerðinni og EES-samningnum. Það væri hins vegar til bóta ef ráðuneytið skýrði betur í greinargerð með frumvarpinu hvers vegna þessi nálgun var valin, frekar en að fylgja beint ábendingum EFTA-dómstólsins.

Áunnið starfstímabil og tryggingatímabil

Í frumvarpsdrögunum er gert ráð fyrir að foreldri leggi fram staðfestingu á „áunnum starfstímabilum og tryggingatímabilum“. BHM telur að það væri til bóta ef fram kæmi í greinargerð með frumvarpinu hvað felst í þessum hugtökum og hvað greini þau að.

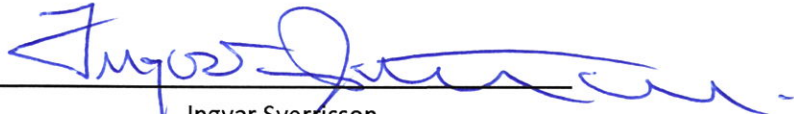
Endurskoðun eldri mála

BHM óskar jafnframt eftir afstöðu ráðuneytisins til þess hvort fyrirhugað sé að endurskoða eldri mál, þar sem greiðslur voru eingöngu reiknaðar út frá íslenskum tekjum. Hér er m.a. horft til máls Önnu Bryndísar Einarsdóttur, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 24/2023.

Samantekt

BHM styður þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpsdrögunum, en telur mikilvægt að ráðuneytið veiti frekari skýringar á nokkrum atriðum, m.a. um val á útreikningsaðferð og hvort fyrirhugað sé að endurskoða eldri mál.

Fyrir hönd Bandalags háskólamanna,

Ingvar Sverrisson

Sérfræðingur í kjara- og réttindamálum BHM